

УДК 316.334.56

М. Грищенко, асп.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПУБЛІЧНИЙ ПРОСТІР МІСТА ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Автор статті звертається до аналізу поняття "публічного простору міста" з соціологічної точки зору. В статті представлений огляд існуючих підходів до тлумачення поняття, та окреслено специфіку саме соціологічного розуміння публічного простору міста. З метою визначення меж поняття автор проводить аналіз співвідношення таких понять як: "публічний простір", "соціальний простір" та "громадянський простір". Відповідно до соціологічного розуміння публічного простору в статті розкриті основні характеристики та функції публічного простору міста на сучасному етапі розвитку. На основі визначення публічного простору, автор, також, окреслює пізнавальних можливостей дослідження публічного простору міста як джерела інформації про соціальну реальність.

Ключові слова: публічний простір, місто, соціологія простору

Сучасне суспільство переживає складні процеси постійних соціальних змін, ці зміни породжують нові виклики як для суспільства, так і для дослідників, що прагнуть зафіксувати цей драматичний процес. Особливо го загострення та прояву ці процес набувають саме в умовах сучасного міста. Адже, як зазначає Анрі Лефевр, розвиток суспільства можна зрозуміти тільки в міському житті через реалізацію міської спільноти. Так, "соціальні відносини залишаються абстрактними та нереалізованими, поки вони не отримують конкретного вираження і не вписуються матеріально і символічно в життєвому просторі міста" [Лефевр, 2002]. Таким чином, дослідження міста стають дедалі популярними серед дослідників викликів сучасного суспільства. Особливої популярності набувають дослідження саме публічного простору міста, як відкритого простору, де громадяни перетинаються та взаємодіють одне з одним, де відбуваються безліч незапланованих контактів "незнайомих", простору, де власне і реалізується соціальність міста. Проте не дивлячись на популярність звернення до аналізу даного феномену, в науковій літературі існує деяка розрізненість використання поняття "публічного простору" – починаючи від конкретного території, що передбачена для проведення вільного часу та рекреації (в містобудуванні), простору забезпечення контексту соціальної взаємодії (Е. Гідденса), аж до метафоричного комунікаційного простору (Ю. Габермас). Додаткової складності застосування поняття набуває у вітчизняному контексті, оскільки відповідно в українській науковій традиції зустрічається одночасне використання ряду споріднених понять (наприклад, "соціальний простір", "суспільний простір", "громадський простір" та "публічний простір") для позначення одного і того ж феномену. Така ситуація може бути пояснена складністю категорії "простору" в соціальному контексті розгляду. Існування такої "поліфонії тлумачень", та неузгодженості використання термінології стає найбільш проблематичним в умовах проведення соціологічного дослідження, що передбачає процес операціоналізації поняття. Таким чином, постає необхідність уточнення тлумачення поняття "публічного простору міста" саме в контексті соціологічного дослідження.

Соціологічна традиція аналізу просторової обумовлено соціального життя бере свій початок з кінця XIX ст. Так, до аналізу простору в соціологічній традиції звертались Е. Дюркгейм, Г. Зіммель, П. Сорокін, Т. Парсонс, Е. Гідденс, П. Бурдьє, А. Лефевр, Е. Соджа, А. Алєн та ін. До розгляду просторових відносин звертались П. Бергер, Т. Лукман, П. Ансарі, А. Турєн, М. Фуко, П. Ансарі, та ін. До аналізу окремих елементів просторової обумовленості соціального життя в місті, наприклад, прояву соціальної дистанції в просторі в своїх дослідженнях звертались Г. Зіммель, Е. Берджес, Р. Парк, саме вони заклали основи "просторово зорієнтованої" галузі соціології – соціології міста. До аналізу саме публічного простору

міста з точки зору особливостей розвитку міста та міського способу життя звертались такі дослідники, як: А. Лефевр, Л. Лофланд, Р. Сеннет, Дж. Джейкобс, К. Холланд, Дж. Гейл, М. Льоф, С. Ніссен, Д. Ло та ін.; в свою чергу, Х. Арєндт, Д. Харвей, Д. Мітчел, Ю. Габермас та ін. звертаються до розгляду політичної обумовленості функціонування публічного простору міста, як провідного засобу здійснення демократії. У сучасній російській соціології даною проблематикою в різні роки займалися О. Філіппов, Г. Зборовський, В. Вагін, В. Глазичев, А. Желніна, О. Пачєнков, та ін.. Серед українських дослідників до розгляду даної проблематики звертались Л. Малєс, М. Соболевською, А. Петренко-Лисак, В. Серєда, О. Злобіна, І. Тищенко та ін.

В даній статті представлено аналіз основних підходів до тлумачення поняття "публічний простір міста" з метою синтезу визначення поняття з соціологічної точки зору. Відповідно до мети передбачено розв'язання таких задач: огляд підходів до визначення поняття публічного простору в різних галузях науки, виокремлення соціологічної специфіки тлумачення поняття; розгляд тлумачення дотичних понять ("громадського простору" та "соціального простору") для окреслення меж поняття; розкриття змісту поняття "публічного простору"; окреслення визначальних характеристик та функцій публічного простору міста; окреслення пізнавального потенціалу поняття.

В міському просторі умовно можна розрізнити персональний (тілесний) вимір; приватний простір; публічний простір; транзитний простір; "пустий" простір. Найбільш цікавим з соціологічної точки зору є публічний простір, як простір що відображає прояв соціальності в місті.

Поняття "Публічного простору" набуло широкого використання в різних галузях знання, особливо в міських дослідженнях – архітектурі, соціальній географії, філософії та звісно соціології. Відповідно до предмету кожної із галузей науки, дослідники пропонують різне тлумачення цього поняття. Так, серед "поліфонії" тлумачень можна зустріти досить різноманітні визначення, часом навіть досить протилежні: починаючи від застосування поняття для позначення фізично окресленого місця перебування індивідів; закінчуючи, абстрактним полем формування громадської думки, що носить досить віддалений зв'язок із фізичним простором.

Застосування поняття "публічного простору міста" має свої витоки із європейської традиції міських досліджень, для позначення феномену прийнято використовувати термін "public space". Відповідно, "public space" розглядається в трьох основних аспектах: 1) як відкритий простір для відпочинку, рекреації, охорони здоров'я; 2) як простір дебатів; 3) як доступний, відкритий простір – місця, доступні для всіх, або для різноманітних груп осіб, що базуються на основі соціальної свободи пересування та анонімності [Жулькевська, 2012:64]. Так, перший підхід до розуміння публічного простору, як

місця рекреації характерний більшою мірою для архітекторів та спеціалістів з планування та управління місцем. Виходячи із формального архітектурного визначення, "публічний простір" розглядається як простір, незайнятий житловою або виробничою забудовою. Публічний простір передбачений в першу чергу для забезпечення повсякденної активності громадян – різного роду прогулянок, фланерства, зібрань, відпочинку, тощо. Основний акцент у визначенні публічного простору робиться на забезпеченні потенційної можливості, захоплення громадян для зібрання та проведення часу в даному місці, що спирається, в першу на забезпечення саме фізичної організації простору – просторова відкритість, наявність зручних місць для сидіння, озеленення території, тощо. Для соціальних наук, в свою чергу, ключовою є увага до тих взаємовідносин, що складаються в просторі, а також осмисленні соціальної обумовленості просторової організації міста.

Другий підхід передбачає тлумачення публічного простору, як простору для дебатів. В даному контексті "простір" розглядається, як в прямому, так і метафоричному значенні – по-перше, публічний простір розглядається в значенні місця для зібрання міської спільноти з метою обміну думками, реалізації можливості взяти участь в соціальному та політичному житті громади. Аналізуючи публічний простір, дослідники звертаються до аналогії з давньогрецькою агорою, чи римським форумом. Відповідно до другого підходу, провідне значення надається саме політичній функції публічного простору. Розглядаючи публічний простір, як простір дебатів, дослідники чисто використовують це поняття в метафоричному значенні – як простору функціонування громадянського суспільства (до такого простору, зокрема належать і ЗМІ, проте він може отримати і досить фізичне опредмечення, наприклад місце проведення мітингу, чи кав'ярні в XIX столітті, де громадяни обговорювали політичне життя суспільства). Таке розуміння публічного простору часто використовують як тотожне поняттю "політичної сфери" Ю. Габермаса. Розгляд поняття "публічного простору", як такого, що позначає простір розгортання політичного дискурсу є характерний більшою мірою для соціальних філософів та політологів. В соціології для позначення публічного простору як простору дебатів теж відіграє важливу роль, оскільки соціологія звертається до аналізу саме соціальних відносин, що наповнюють міський простір, а публічні дебати є одним із проявів соціального життя міста. Проте слід підкреслити, що політична сфера є лише однією із сфер інтересу соціологів, саме тому в соціології домінує визначення публічного простору, як загальнодоступні місця взаємодії різних груп міщан, на основі анонімних контактів.

Отже, для соціології найбільш характерним є розгляд публічного простору, як доступного, відкритого міського простору – місця, доступного для всіх, або широких, різноманітних соціальних груп, що базуються на основі соціальної свободи пересування та анонімності контактів. Для соціологів предметом уваги в першу чергу виступають ті соціальні відносини які складаються в публічному просторі; також важливими є аспекти просторового обумовлення цієї взаємодії; особливості процесу надання символічних значень та сенсів простору; вплив особливостей відносин в просторі його структурування, розбудови та трансформації; соціальні практики споживання та конструювання простору; особливості реалізації владних відносин в публічному просторі міста; прояв соціальної структури в просторі, та ін.

Для позначення "відкритого, доступного для різноманітних, широких груп, міського простору, що обумовлює можливість соціальної взаємодії "незнайомців" у вітчизняній традиції використовують декілька близьких, проте нетотожних понять: "публічний простір", "громадський простір", "соціальний простір". Тому для більш точного окреслення значення саме "публічного простору", розглянемо значення дотичних понять.

Говорячи про "соціальний простір" дослідники в першу чергу звертаються до концепції П'єра Бурдьє, що викладена в його роботах "Соціологія політики", "Соціологія соціального простору". Під соціальним простором автор, в першу чергу, розуміє простір ролей, статусів та позицій, що займають індивіди в соціальній структурі суспільства, відповідно до їх релятивної позиції, що формується на основі обсягу різних видів капіталів, якими вони володіють [Чернявская, 2008: 332, Бурдьє, 2007]. Виходячи із такого тлумачення, поняття "соціального простору" цілковито не дотичний до міського простору, а особливо феномену, що позначається як "public space", оскільки носить абстрактний характер та стосується розгляду соціальної структури суспільства. Більш близьке розуміння до терміну "public space" в рамках нашого дослідження подає британський філософ і соціолог Е. Гідденс, говорячи про "соціальний простір" в своїй роботі "Розбудова суспільства: Нарис теорії структурації". Під соціальним простором Ентоні Гідденс розглядає простір розгортання взаємодії, що обумовлює, стимулює чи перешкоджає, комунікації. Соціальний простір, як простір, що задає контекстуальність взаємодії соціальних акторів, залежить від суб'єктивних значень, що йому надають учасники взаємодії, відповідно схильний до регіоналізації – виділення центру та периферії. Для аналізу простору, як середовища протікання взаємодії та визначення його контекстуальності, Гідденс вводить поняття "локала" [Гідденс, 2003]. Таким чином, розуміння соціального простору як простору, що обумовлює комунікацію є дуже важливим для нас, проте недостатнім для розгляду саме особливостей "публічного" прояву життя міста, оскільки такий простір може нести і приватний характер. Отже, термін "соціальний простір", в розумінні Е. Гідденса, є значно ширшим за поняття "публічного простору", та відображає просторову обумовленість соціальної взаємодії, що, в свою чергу, конструюється під впливом цієї взаємодії.

В свою чергу, термін "громадський простір" позначає простір громадського використання, вказуючи на приналежність простору громаді або ж можливість використання, відображаючи, в першу чергу, форму власності простору – громадську або державну. Термін "громадський простір" акцентує на можливості масового зібрання людей, пересування, використання з різною метою. В даному контексті слід відмітити два ключових моменти. По-перше не всі "громадські простори" (місця) є публічними. В свою чергу поняття "публічний простір" відображає існування можливості взаємодії та презентації індивіда серед широкого загалу, передбачає надання індивідам можливості контакту та взаємодії "незнайомців", здійснення соціальної репрезентації та розрізнення (шляхом співставлення власної соціальної позиції та позиції "іншого"). Більш того публічний простір передбачає також і політичний аспект взаємодії – можливість публічної презентації власних поглядів та відстоювання прав та інтересів. З іншого боку, публічний простір є простором "боротьби" груп інтересів (міської влади, дивелоперів, підприємців, політичних сил, представників громадянського суспільства) за владу, контроль та домінування (політичне, економічне та

культурне) над іншими акторами. По-друге, "громадський простір" передбачає, переважно, власність громади або державну власність, тоді як не дивлячись на форму власності в громадському просторі може здійснюватись виключно приватна взаємодія. Одночасно, "публічна взаємодія", взаємодія "незнайомих" може здійснюватись в місцях із приватною формою власності. Яскравим прикладом такої взаємодії є роль кав'ярень в політичному житті Відня на початку XIX століття – саме в приватних кав'ярнях відбувалися обговорення політичної ситуації країни. Більш того, в сучасних містах існує тенденція до "комерціалізації" міського простору та перенесення соціальної взаємодії міщан в комерційні простори торгівельно-розважальних центрів. Таким чином, найбільш відповідним терміном, що позначає відкритий, доступний для всіх (або широкої групи) громадян простір анонімної соціальної взаємодії, зустрічі "незнайомих", простору самопрезентації, ідентифікації та розрізнення різних груп міських жителів, є саме "публічний простір міста".

Для визначення поняття "публічного простору" в першу чергу слід звернутись до розгляду трьох дихотомій, що закладені в основу розуміння поняття – приватне vs публічне; територія vs простір; соціальне vs фізичне.

В основу традиції розуміння публічного простору покладена дихотомія публічний/приватний. Спираючись на загальноприйняте розуміння приватного ми, в першу чергу, звертаємось до чогось "інтимного", "особистого". До приватного в соціології прийнято відносити "первинні соціальні відносини", що пов'язані, в першу чергу із інститутами спорідненості, дружби, залицяння, ворожнечі, тобто відносини "близьких", добре знайомих людей. Передбачається, що соціальні ролі, правила та норми поведінки, сформовані в процесі первинної соціалізації, майже не відокремлюються від поведінки та взаємодії. Публічне, в свою чергу, розглядається як дещо загальнодоступне, як "простір громадянської свободи" [Левинсон, 2009]. Більш того, як зазначає українська дослідниця Олена Ходус, "з одного боку, приватне протиставляється публічному, як щось приховане, невидиме, на відміну від видимого, явного, доступного. З іншого боку, приватне життя розуміється як щось особисте, індивідуальне на протилежному груповому, колективному, соціальному початку" [Ходус, 2008]. Таким чином, приватне розглядається як область особистісних ("горизонтальних") зв'язків, що обумовлені неформальними, неофіційними зв'язками та правилами поведінки, та ґрунтуються на особистих симпатіях, сімейних традиціях, індивідуальних практиках. Отже, під час розгляду саме приватного простору, дослідники в першу чергу наголошують на неформальному характері взаємодії, індивідуалізації, інтимізації. Важливою рисою приватного, що відрізняє його від публічного, є прихованість та обмеженість доступу до приватного простору. Розуміння приватного також передбачає звернення до форми власності, оскільки доступ до такого простору обмежується, в першу чергу, правом власності та контролюється його власником. Напротилежно, коли ми звертаємось до розуміння "публічного", то в першу чергу маємо на увазі щось відкрите, доступне для широкого кола осіб, в тому числі і зовсім незнайомих. Розуміння "публічного" передбачає вихід за межі неформальної взаємодії та зв'язків. Розуміння публічного простору передбачає осмислення його, як "спільного", колективного. Аналізуючи феномен публічного, дослідники в першу чергу звертаються до політичної сфери, вбачаючи витоки публічної сфери, а особливо публічного простору, від давньогрецької агори – відкритого місця в центрі міста (полісу), що слугувало для зібрання, об'єднання грома-

дян з метою політичної, релігійної, соціальної діяльності. Визначальним для Агори були відкритість та доступність для всіх громадян, а також забезпечення активності (проведення заходів) [Mitchell, 1995:116]. Таким чином, попередньо слід наголосити на тому, що публічний простір як явище виникає саме в міських умовах, з метою забезпечення міського способу життя та реалізації права громадян на відстоювання інтересів громади, принциповими є і відкритість доступу (брати участь в зібранні мали право всі громадяни міста-полісу).

Витоки значення публічного простору розглядає дослідниця Ханна Арендт, вона наголошує, що визначальними рисами публічного простору є наявність "іншого", так публічний простір виступає "ареною", де діяльність індивідів відбувається під наглядом інших, на очах одне одного. Так, основними рисами публічного простору для Арендт є слова (мова) та дії. Тим самим публічність для неї пов'язана з прямою взаємодією індивідів, які поділяють ту чи іншу систему цінностей, що слугує запорукою правильної інтерпретації дій один одного [Арендт, 2000]. Саме публічний простір дає можливість висловити свою точку зору та вислухати інших, бути на публіці та бачити інших. Для Арендт саме перебування в публічному просторі забезпечує соціальність особистості. "Поліс, а отже і сам публічний простір, був місцем найсильнішої і запеклої суперечки, в якій кожен повинен був переконливо виділити себе поміж іншими видатним діянням, словом і досягненням, довівши, що саме він живе найкраще за всіх. Іншими словами, відкритий, публічний простір передбачений саме для індивідуальності; це було єдине місце, де кожен повинен був вміти показати, чим він відрізняється від посередності" [Арендт, 2000]. Таким чином, Арендт розглядає публічний простір, як середовище, що обумовлює соціальний та особистісний розвиток. Ведення виключно приватного життя означає "жити в стані, коли людина позбавлена певних сутнісно людських речей – позбавлена дійсності, що виникає від того, що тебе бачать і чують, позбавлена "об'єктивного"" [Арендт, 2000]. В свою чергу, приватний простір визначається "відсутністю іншого". В даному контексті важливо підкреслити два феномени публічності, на яких акцентує Ханна Арендт, саме завдяки публічності відбувається "створення загальної реальності" через надання "видимості" та "гласності". Більш того, перебування на публіці означає існувати – бути "дійсним", для спільноти [Арендт, 2000]. Отже, саме публічний простір міста забезпечує можливість включення до міської спільноти, соціалізацію індивідів, через можливість вільного спостереження за "іншими".

Таким чином, публічний простір відображає колективне життя міста, його соціальності. Він, на думку багатьох дослідників (серед них У. Уайт, Д. Джейкобс і Р. Сеннетт), є найважливішою складовою міського життя. Як пише американська дослідниця публічних просторів Лін Лофланд, "міське життя стало можливим завдяки впорядкуванню міського населення в просторі таким чином, що люди в місті можуть дізнатися про оточуючих, просто дивлячись один на одного" [Желнина; Lofland, 1973]. І відбуватись така взаємодія, в першу чергу в публічному просторі міста.

Аналізуючи погляди, що склались, на природу публічності, та зокрема публічного, дослідники виокремлюють декілька підходів у відповідності до виділення основної характеристики, що визначає розуміння феномену. Відповідно до першого підходу, публічний простір розглядається як місце зустрічі "вільних громадян", що в результаті взаємодії – "вільної і певним чином організованої комунікації", утворюють спільну точку зору на деякі "пи-

тання життя суспільства". Таким чином, даний підхід акцентує, в першу чергу, на політичній функції публічного [Паченков, 2012]. Представниками даного підходу є в першу чергу, Ханна Арендт, Юнген Габермас, Дон Мітчел. Розуміння публічного простору, як відкритого простору "зустрічі вільних громадян" та простір обміну думками, інформацією є найбільш близькою, на думку Ханни Арендт, до античної грецької агори та римського форуму – місця збору громадян для обговорення суспільних питань, філософування та дискусій.

Іншим підходом до розуміння публічного є розгляд публічності, як здатності здійснення соціальної взаємодії – "соціабельності". Так, публічний простір розглядається, як місце "множинної, незапланованої взаємодії", місця зустрічі незнайомих людей [Паченков, 2012]. Представником цього підходу є Річард Сеннет, Лін Лофланд.

Зокрема Річард Сеннетт, спираючись на концепцію соціальної драматургії Ірвінга Гофмана, розглядаючи феномен публічного простору, відводить йому основну суспільно творчу роль. Так, він виходить із того, що публічний простір, в першу чергу, є простором "зустрічі" та "зіткнення" численних "незнайомих" – різних людей, що часом належать до різних прошарків, культур та етносів. При чому під "незнайомцями" Сеннетт розуміє не лише людей, що незнайомі одне з одним, більш того, "незнайомиці" – це люди із "незнайомими" і "невласливими" зовнішнім виглядом, реакціями, поведінкою [Куслий, 2003]. Перетин таких "незнайомих" в публічному просторі є передумовою для "публічності" і пов'язаної з нею "комунікабельності". Саме ці чинники, на думку дослідника, обумовлюють існування публічної сфери соціального життя. Більш того, Сеннетт зазначає, що публічна сфера, на відміну від приватної, і є тим третім світом, в якому може здійснюватися комунікація між різними несхожими один на одного людьми. Саме існування публічної сфери обумовлюється можливістю існування демократії та свободи в суспільстві, переконаний дослідник. Окремо слід підкреслити, що виключну роль зародження публічності Сеннетт відводить саме становленню міського способу життя [Сеннетт, 2002]. Говорячи про публічні простори в першу чергу дослідники мають на увазі, парки, вулиці, сквери, площі. Проте, розгляд саме просторової складової є дещо вторинним, в центрі уваги лежить саме та взаємодія, що відбувається в цьому просторі.

Дійсно, зародження публічного простору міста у більшості дослідників асоціюється із давньогрецькою агорою. Так, з розвитком міста публічний простір історично складався навколо ринків, соборів, судів, театрів, трактирів, пивних, ресторанів, кафе. Проте сьогодні публічний простір міста зазнає значної трансформації, сьогодні публічний простір вже не є майданчиком для спілкування, а для "спостереження" (Р. Сеннетт), що говорить про трансформацію публічної культури, яка перетворюється з вербальної у візуальну [Желнина, 2011: 50]. Наприклад, Лефевр зауважує, що нові міські ансамблі знищили вулицю. В сучасних містах вулиці більш не є основою "соціабельності", проте вони зберігають власну реальність, специфічне і самобутнє життя. "Вулиця вириває людей із стану ізоляції і дефіциту спілкування. Спонтанний театр, місце ігор без чітких правил і тим більш цікавих, місце зустрічей і багато численних спонукань – матеріальних, культурних, духовних – вулиця виявляється необхідною" [Лефевр, 2002: 27]. Так, дослідники звертають увагу на те, що з розвитком міст "індивід у місті онімів". Публічні простори міста перетворились на місця "спостереження", а не "спілкування". Так, саме візуальне середовище, анонімні зу-

стрічі "німих" городян створюють сьогодні загальний комунікативний простір, "почуття міста". Таким чином публічний простір міста продовжує виконувати свою роль в творенні "соціабельності", проте в дещо трансформований спосіб.

Публічний простір міста виступає середовищем взаємодії "незнайомих". Причому можна говорити про два виміри середовища – територіальний та просторовий. Територія розглядається, в першу чергу, як сукупність об'єктивних аспектів міського життєвого середовища. Поняття "територія", в широкому розумінні характеризує об'єктивну, чітко окреслену площу поверхні Землі, у вузькому розумінні – міста, що об'єднує об'єкти, розміщені в рамках цієї площі, територія характеризується протяжністю, особливостями географічного та фізичного положення (розміщення), визначеним типом ландшафту – як сукупності об'єктів. Територія виступає базою для просторового окреслення діяльності суспільства. В свою чергу, поняття "простору" відображає сукупність суб'єктивних аспектів міського життєвого середовища – "це місце життя, існування людини як особистості та індивідуальності в її інформаційному, соціально-нормативному, диспозиційному, комунікативному, ментальному вимірах (просторах)" [Гидденс, 2003:41]. Поняття "простору" відображає протяжність, "вмістилище" предметів, що характеризується, в першу чергу існуванням зв'язку та порядку розміщення в ньому елементів. Проте, визначальними рисами просторового аспекту є те, що простір передбачає діяльність, а також нерозривно пов'язаний із матеріальними та темпоральними аспектами функціонування. Простір передбачає існування суб'єкта, що і задає особливості сприйняття порядку та зв'язків розміщених об'єктів. Таким чином, при розгляді публічного простору міста нам важливо зафіксувати саме просторовий аспект тлумачення поняття, для відображення саме суб'єктивного аспекту міського життєдіння, нерозривно пов'язаного з діяльністю та взаємодією індивідів, що визначає його існування та осмислення. Більш того, розгляд публічного простору міста нерозривно пов'язаний із темпоральністю його існування. Публічний простір міста не є нейтральним – він передбачає осмислення, шляхом надання індивідам точкам простору смислів та символічного значення (утворюючи "сміслові точки", що слугують "точками відліку" для міщан). Таким чином, "у смислових точках простору, що локалізуються на територіях, проходить духовне життя міських спільнот, тут розгортаються драми, трагедії і комедії. Поступово смислові точки середовища обростають щільним тілом різноманітної забудови та діяльності, навколо них складається життя міста" [Карлов, 2001]. Таким чином саме осмислення, означуваність, смислове навантаження та безпосередня діяльність характеризує просторовий аспект визначення публічного простору міста.

Нарешті останнім, проте не менш важливим аспектом окреслення поняття "публічного простору міста" є розгляд дихотомії фізичного та соціального. Фізично публічний простір поєднує між собою точки в просторі міста. Так вулиці, площі, парки в даному контексті є свого роду канвою, що з'єднує між собою розрізнені будинки, заводи, різного роду споруди. Публічний простір – це фізичний простір, який, за словами П. Бурдьє, "визначається за взаємними зовнішніми сторонами, що його утворюють" [Бурдьє, 2007:52]. Фізично публічний простір складається із вулиць, парків, скверів, площ, а також всіх елементів, що його оточують – тобто всі об'єкти, що виступають зовнішніми елементами, що задають контекст соціальної взаємодії. З іншого боку, це і

соціальний простір (в широкому значенні), що складається з взаємовиключних чи різних соціальних позицій. Публічний простір складається з позицій пішоходів, відпочивальників, громадян, водіїв, працівників, а на більш високому рівні – з соціальних інститутів. Публічний простір утворюється в результаті взаємодії його складових – ресурсів, локалізованих фізично агентів, що взаємодіють між собою, присвоюючи ці блага; публічний простір обумовлює комунікацію соціальних агентів, що утворюють власне цей простір. Таким чином публічний простір утворюється на перетині фізичного та соціального і не існує поза взаємодією цих складових. Так, фізична територія міста не може бути публічним простором, його роблять таким діючі агенти.

Отже, публічний простір має два виміри – фізичний та соціальний. Соціальний аспект публічного простору полягає в тому, що він обумовлює взаємодію між соціальними агентами, публічний простір неможливий без суб'єктів взаємодії. Соціальна реальність, що проявляється в такого роду взаємодії відображається і в публічному просторі. В свою чергу, соціальне є об'єктивованим, вписаним у просторове: "фізичний простір є соціальною конструкцією і проекцією соціального простору, соціальною структурою в об'єктивному стані (як, наприклад, план міста), об'єктивацією і натуралізацією минулих і нинішніх соціальних відносин" [Вахштайн, 2001]. З іншого боку, публічний простір міста реалізується через фізичний простір. Під фізичними елементами публічного простору ми будемо розуміти набір територіально обмежених матеріальних одиниць (споруд, рослин, майданчиків, тротуарів, лавок для сидіння, тощо), що розміщені в даному просторі. Виходячи з штучності походження публічного простору, він формується в результаті спланованої та не спланованої діяльності соціальних акторів. Так, простір міста створюється за адміністративним рішенням владних структур, планувальників, архітекторів, девелоперів, зацікавлених осіб та пересічних громадян. Процес "творення" публічного простору є складним та багатогранним. При чому, процес планування та конструювання публічного простору залежить з одного боку, від потреб та інтересів владних структур, забудовників, з іншого боку потреб та практик споживання простору його користувачами. Таким чином можна говорити про соціальну обумовленість формування публічного простору міста.

Спираючись на аналіз просторових вимірів соціальної взаємодії Георга Зіммеля, відображений в його роботах "Соціологія простору", "Соціологія відчуттів", "Чужий", можна говорити про такі основні просторові форми, що виникають з соціальних, як-от: 1) структурування простору на основі політичної та економічної соціальної організації; 2) просторові локальні структури, що виникають під впливом відносин домінування; 3) локалізація відповідно до соціальних зв'язків та ролей; 4) ненаповнений, порожній простір, що відображає нейтральність або відсутність взаємодії чи структур інтересів та влади відносно даної території [Ярская, 2003: 88-89]. Окрім того, важливим в рамках нашого дослідження, є зафіксувати те, що соціальна реальність конструює простір через процеси соціального структурування та розподілу владних відносин. Таким чином, простір (у фізичному сенсі), до якого належить і публічний простір виступає об'єктивацією соціального простору. Публічний простір, в свою чергу, відображає системи взаємодії і боротьби за доступ до ресурсів. Так, спираючись на теоретичні розробки Зіммеля, Бурдье наголошує, що простір, в якому ми живемо, є соціально сконструйованим, він виступає проекцією соціального простору, об'

ективацією соціальної структури [Чернявская, 2008: 332, Бурдье, 2007]. Більш того, слідуючи логіці теорії структурації Е. Гідденса, соціальна структура суспільства конструюється, відтворюється і трансформується в повсякденній, рутинній діяльності людей, відповідно до встановлених правил розподілу ресурсів [Гидденс, 2003:42,43]. Одним із провідних місць розгортання таких процесів соціальної структурації є публічний простір міста: вулиці, парки, двори, площі та ін.

Отже, узагальнюючи основні підходи до визначення поняття "публічного простору", попередньо виділимо його основні характеристики. Так, Шарон Зукін виділяє три основні критерії публічного простору: 1) громадське управління, 2) вільний доступ для всіх, 3) перебування в публічному просторі передбачає спрямування переважної його більшості учасників на досягнення соціальних (не приватних) цілей. Додатково дослідники міських просторів виділяють принципове визначення публічного через протиставлення приватному (виходячи з рівня представленості інтересів, володіння і управління простором тощо) [Паченков, 2012]. Іншою значущою рисою публічного простору є забезпечення умов для створення комунікації між її учасниками – вербальної чи візуальної. Зупинимось більш детально на цих визначальних характеристиках публічного простору.

Виходячи із розуміння публічного простору міста, як простору, що зумовлює соціальну взаємодію, комунікацію "незнайомих" в місті, а також враховуючи поєднання соціального та фізичного аспекту, для окреслення публічного простору міста слід враховувати дві визначальні характеристики: по-перше, те, що публічний простір конструюється соціальною реальністю і, навпаки, конструює її. Таким чином в даному контексті слід наголосити на двох основних моментах – по-перше, штучності створення публічного простору, і, по-друге, він є елементом відтворення та творення соціальної реальності. Зокрема, Анрі Лефевр підкреслює, що "соціальні відносини виробництва мають соціальне існування лише тоді, коли вони існують в просторі, вони проектується в простір і в той же час виробляють його" [Лефевр, 2003:27]. Більш того, французький дослідник П'єр Бурдье наголошує на тому, що простір також є конструктом – "Той простір, у якому ми живемо і який ми пізнаємо, є соціально позначеним і сконструйованим" [Вахштайн 2003]. Так, міський публічний простір створює умови для соціальної взаємодії, контактів та комунікації соціальних акторів, одночасно, в свою чергу, в результаті взаємодії, під впливом норм та практик використання та поведінки в публічному просторі відбувається його формування та трансформація.

Другою важливою характеристикою публічного простору є його відкритість та наявність вільного доступу для широких (різноманітних) груп. Розуміння публічного простору як відкритого та загальнодоступного для всіх є визначальним при описі основних рис публічного простору дослідниками міських просторів (Х. Арендт, Д. Мітчелла, Л. Лофланд, Р. Сеннетт). Проте слід підкреслити, що "публічний простір" як загальнодоступний та відкритий для всіх міщан є теоретичним конструктом – "ідеальним типом", адже дійсно реалізувати загальнодоступність та включеність всіх є майже неможливо в умовах існування соціальної нерівності. На шляху реалізації загальнодоступності можуть виникнути, як просторові (фізичні обмеження доступу, пересування, знаходження), так і соціальні обмеження. Основними чинниками соціального виключення із публічного простору можуть бути встановлені правила та норми поведінки, що диктуються групою більшості, присутньою в просторі. Так,

наприклад, в публічному парку, де в вихідний день люблять проводити час батьки з дітьми, соціально незабезпечені категорії населення, наприклад безхатченки будуть витіснені із простору. Іншим фактором обмеження доступу до публічного простору на сучасному етапі розвитку міста виступає комерціалізація та розповсюдження практик споживання товарів та послуг в публічних просторах міста. Таким чином, фактором обмеження доступу до простору буде купівельна спроможність. Отже, відкритість та доступність як характеристику публічного простору міста слід розглядати як теоретичну можливість доступу та відсутність формалізованих правил та структурно-просторових обмежень доступу до простору.

Третьою важливою рисою публічного простору є наявність контролю. "Наявність контролю" в публічному просторі є дотичною до характеристики "відкритості" та "доступності", а також соціальної обумовленості "творення" публічного простору. Так, Анрі Лефевр наголошує на принциповій "твореності", виробництва простору: "Простір є продуктом (соціальним)". Більш того, публічний простір є одночасно, як засобом виробництва, так і засобом контролю [Лефевр, 2002]. Публічний простір не лише зумовлює створення комунікації, а й обмежує її. Існуючі соціальні норми поведінки зумовлюють і контроль над їх дотриманням, вони контролюють та обумовлюють рівень доступу та основні стратегії поведінки. Більш того, сам простір власне і виробляє та задає ці норми поведінки та існування самого простору, на основі розповсюджених практик прийнятих більшістю учасників цього простору. За Лайманом і Скоттом, саме існування соціальних норм, керуючих поведінкою в натовпі, демонструє соціальний характер публічного простору [Карпов, 2001]. При чому, зовсім не обов'язкова наявність певного контролюючого органу, як наприклад охоронець, контроль за дотриманням норм поведінки в просторі здійснюється безпосередньо учасниками цього простору.

Наступна характеристика пов'язана із формою власності простору. Так, виходячи із територіальної обумовленості публічного простору, постає питання, то хто ж є власником цієї території – власником самого публічного простору?

Класичним визначенням публічного простору, прийняте зокрема в міському плануванні, є простір, що знаходиться в державній власності. Проте із розвитком міст, зокрема розповсюдженням процесів комерціалізації та перенесення функцій публічного простору до просторів, що мають власника, проте гарантують можливість відкритого доступу, наприклад, сучасні фестивальні простори, розміщені в покинутих спорудах, слід дещо уточнити цю характеристику визначення власне публічного простору. Так, Пітер Маркузе, підкреслює, що публічний простір не може бути адекватно кваліфікований на основі співставлення приватної та державної власності, через складність категорії "власності" самої по собі. Так, людина може публічно та вільно використовувати і те, що не знаходиться в державній власності. Маркузе визначає публічний простір як такий, що знаходиться в загальному користуванні, такі як безпосередньо вулиці, площі, відкриті для широкого загалу для необмеженого використання, та доступ до яких не вимагає спеціального дозволу. Так, ключовим у розрізненні приватного та публічного, визначає Ніл Сміт, є наявність правил доступу, джерела і характер контролю за простором, індивідуальної та колективної поведінки, що санкціонується його учасниками. До визначення публічного простору, Рональд Аткинсон, додає існування потенціалу необмеженого доступу і права пересу-

вання. Юнген Хабермас додає до визначення публічного простору важливу рису – право саме безкоштовного використання [Nissen, 2008]. Тобто відсутності плати за вхід до простору.

Таким чином, процес приватизації простору обмежує доступ до цього простору. Так, публічний простір в свою чергу може мати конкретного власника (наприклад, кафе, торговельно-розважальні комплекси), або ж перебувати у власності громади (внутрішній двір будинку); може бути і напівприватним (внутрішній двір будинку); він може бути відкритим (наприклад, площі). Отже, визначальним для характеристики публічного простору є не форма власності на простір, а форма "управління" – тобто контролю за простором. Так, визначальною рисою публічного простору є громадська форма "управління" простором – правила та норми перебування, а також можливість включеності чи виключеності з простору є безпосередніми учасниками цього простору.

Та чи досить визначення форми "управління" та рівня відкритості для окреслення меж публічного простору? Чи буде публічний простір зберігати свій статус "публічності" за умови, якщо там буде відбуватись виключно приватні контакти, або ж взагалі буде тимчасово "окупований" групою осіб, що давно знають одне одного? Чи можемо ми говорити саме про "публічний простір міста" в ситуації, коли простір не відповідає хоча б одній визначальній рисі "публічного простору"? Чи можуть публічні простори змінювати свою сутність, навіть тимчасово? В такому контексті постає питання визначальної характеристики, що обумовлює можливість віднести той чи інший міський простір до "публічного простору"? Такими визначальними характеристиками, що обумовлюють визначення міського простору як публічного простору є відкритість для доступу для різних груп (включно, безкоштовний), а також забезпечення можливості незапланованих контактів "незнайомих", тоді як форма власності та контролю виступають вторинними, проте також мають бути враховані при визначенні "публічного простору міста".

Для найбільш повного розкриття поняття "Публічного простору міста" слід розкрити основні його функції. Тож, які функції виконує публічний простір? Історично склалось, що публічний простір виконував три важливі функції в житті міста: місце зустрічі, ринку і зв'язок / трафік простору [Harvey, 1989]. В свою чергу простір, як місце зустрічі відіграв політичну (забезпечення виявлення демократичних прав громадян), ринку (торгівельна функція) та забезпечення активності (проведення суддів, театральні вистави, публічні покарання). Одночасно простір відіграє функцію контролю, інтеграції та розрізнення людей, функцію розділення приватного та публічного. Проте, ключовою функцією публічного простору є саме соціалізаційна та суспільнотворча. Ключовими функціями публічного простору також є забезпечення безпеки та одночасно різноманітності досвіду та можливості діяльності. При чому, функція безпеки та контролю забезпечуються шляхом безпосереднього контролю (споглядаючи та слідкуючи за поведінкою "інших") власне самими учасниками за дотриманням правил та норм поведінки в просторі.

Однією із ключових функцій публічного простору міста є його інтегративна роль. Забезпечення інтеграції міського населення здійснюється завдяки тому, що "в умовах роз'єднаності жителів міста і відсутності сталих каналів інформації про інших жителів міста інформаційним і комунікативним простором стають саме публічні міські простори, де всі зустрічаються з усіма" [Чернявська, 2008]. Американська дослідниця Дж. Джейкобс го-

ворить про те, що ці простори виступають свого роду майданчиком для вивчення одне одного та набуття досвіду про зразки публічної поведінки, взаємодії різних соціальних груп, та ін. шляхом безпосереднього спостереження за публічним простором [Чернявская, 2008]. Таким чином публічний простір відіграє важливу роль в процесі соціалізації особистості.

Таким чином, публічне уявлення про різних людей будується на основі досвіду перебування в публічному просторі, розуміння людьми їх спільності ґрунтується на цьому досвіді. Спостереження Кароліни Холланд за соціальною взаємодією в публічному просторі міста показують, що багато людей використовують громадські місця, як можливість для "санкціонованого спостереження за іншими". Гості та жителі різних районів міста, включаючи представників різних етнічностей, соціальних груп та прошарків, людей різного віку та можливостей, можуть знаходитись одночасно в одному просторі, що дозволяє оцінювати особливості соціальних взаємовідносин. Причому, дослідження показали, що жителі міста намагаються відвідувати цікаві, виняткові події в центрі міста, що свідчить про важливість організації простору для підтримки комунікативних практик в місті [Holland, 2007]. Так було виявлено, що ефективність публічного простору залежить від: рівня відкритості, міри автономності (свободи від примусу), рівності участі (заперечення ієрархії), влади закону (підпорядкування правилам функціонування простору), якості участі всіх акторів.

Важливою є і політична складова функціонування публічного простору міста, особливо з огляду на його першочергове призначення (як давньогрецької агори). Так Д. Мітчел підкреслює, що саме публічні місця тим простором де можливі політичні рухи, тут вони можуть організовуватись та поширюватись. Саме в публічному просторі політичні організації можуть представити себе для широкого загалу, створюючи простір соціальні групи стають публічними. Лише в публічному просторі такі групи можуть легітимізувати своє існування як частини публіки – частини суспільства [Mitchell, 1995: 116,117].

Публічний простір також відіграє важливу рекреаційну роль. Публічні місця – є відкритим простором для відпочинку та розваг. Такий простір є спеціально організованим, комфортним для проведення значного проміжку часу. Важливою рисою такого простору є те, що він передбачає безпечність перебування в ньому, відгородженим від доступу деструктивних елементів.

Отже, публічний простір відіграє провідну роль в функціонуванні міста. Визначений фізично, він пов'язує між собою розрізнені міські осередки (забезпечуючи логістичну функцію); в соціальному вимірі, він відіграє соціально значущу роль інтеграції міського населення, забезпечуючи умови для створення незапланованої анонімною взаємодії "незнайомців". Саме тому публічний простір міста слугує об'єднуючою ланкою міста, саме він забезпечує його цілісність в фізичному та соціальному плані, забезпечуючи створення міської спільноти, відображаючи соціальний прояв міста.

Таким чином, "публічний простір міста" – це теоретичний конструкт, що відображає відкритий для різноманітних соціальних груп (в ідеалізованому тлумаченні для всіх) заснований на свободі доступу та пересування, передбачений для перебування людей, що забезпечує "комунікацію незнайомців" на основі забезпечення анонімності зустрічі. Окрім того, публічний простір забезпечує створення комунікаційного простору, де громадянин може реалізувати своє право на участь в політичному, соціальному, релігійному житті громади. Таким чином, до публічного простору належать: вулиці,

площі, парки, сквери, та інші громадські місця, передбачені для спільного перебування різних груп населення, також до публічного простору ми відносимо і квазі-публічні місця (тобто місця, що перебувають в приватній власності, зберігаючи можливість відкритого доступу та забезпечують "комунікацію незнайомців", основною функцією таких місць є забезпечення проведення вільного часу та споживання товарів та послуг) – торгівельно-розважальні центри, кафе, тощо.

Саме, публічний простір постачає унікальну інформацію для соціологів про соціальні відносини, притаманні конкретному міському осередку, в конкретній ситуації міської взаємодії, більш того, на суспільному рівні загалом. Саме тут актуалізується та загострюються соціальні суперечності, конфлікти, владні відносини, проявляються соціальні цінності спільноти, її пріоритети та орієнтації, рівень інтегрованості, демократичності, відкритості, толерантності та розвитку спільноти, а також особливості ефектів соціалізації, соціальної ідентифікації та "сприйняття інших", що проявляються саме в умовах публічного простору міста. Більш того, в публічному просторі фіксується "відбиток сьогодення", а й закладено віддзеркалення минулого – соціальної пам'яті суспільства. Отже, міський публічний простір є важливою точкою перетину економічних, політичних і соціальних відносин. Тому дослідження простору міста дає можливість дослідження соціальної трансформації сучасного суспільства та соціальних змін, що відображені в просторі.

Продовження розробки представлених в статті ідей автор вбачає в розкритті евристичного потенціалу дослідження публічного простору міста для виявлення соціальних суперечностей, відображених в публічному просторі; а також розробку конкретного інструментарію для виявлення відображення соціальних протиріч в публічному просторі міста Києва.

Список використаних джерел

1. Арендт Х. VITA ACTIVA, Или о деятельной жизни [Електронний ресурс] /Ханна Арендт – СПб., 2000. – Режим доступу до ресурсу: http://onrevolution.narod.ru/arendt/vita_activa2.htm. [Arendt H. The Human Condition]
2. Бурдьє П. Социология социального пространства / Пьер Бурдьє – СПб: Алетейя, 2007 – 288 с. [Bourdieu P. Sociologie de l'espace social]
3. Вахштайн В. К проблеме темпоральных механизмов социальной организации пространства. Анализ резидентальной дифференциации [Електронний ресурс] /Виктор Вахштайн //Социологическое образование. – 2003 – т. 3. №3 – Режим доступу до ресурсу: <http://sociologica.hse.ru/Articles.html> [Vakhshtain V. Probleme temporal'nykh mekhanizmov cotsial'noi organizatsii proctranctva. Analiz rezidental'noi differentsiatsii]
4. Гидденс Э. Устроение общества: Очерк теории и структуризации/ Энтони Гидденс – М.: Академический Проект, 2003 – 528 с. [Giddens A. The constitution of society. Outline of the theory of structuration]
5. Желнина А. "Здесь как музей": торговый центр как общественное пространство/Анна Жельнина//Laboratorium.Журнал социальных исследований. – 2011 – №2 – С.48-60 [Zhelnina A. "Zdec" kak muzei": torgovyi tsentr kak obshchechnoe proctranctvo]
6. Желнина А. Публичное пространство в социологии города. Проблемы публичного пространства в Петербурге. Лекция. [Електронний ресурс] /Анна Жельнина – Режим доступу до ресурсу: <http://www.urbanclub.ru/?p=89> [Zhelnina A. Publichnoe proctranctvo v cotsiologii goroda. Problemy publichного proctranctva v Peterburge. Lektsiia]
7. Жулькевська О. Суспільний простір міста як об'єкт соціологічного вивчення та емпіричний референт соціальних змін /О. Жулькевська, М. Грищенко// Соціологічні студії – 2012 – №1 – С. 61-66 [Zhulkevcka O., Grishchenko M. Cucpilnyı prostir micta iak ob'yeht cozialnogo vivchennia ta empirichnii referent cotsialnyh zmii]
8. Карпов А. Различение. Пространство в городе [Електронний ресурс]/Антон Карпов // Социологическое обозрение – 2001 – т.1. № 2. – Режим доступу до ресурсу:<http://www.sociologica.ru/Journal/02sta1.pdf>. [Karpov A.Razlichenie. Proctranctvo v gorode]
9. Куслий П. Триумф частного человека. [Електронний ресурс]/Петр Куслий// "Отечественные записки" – 2003 – №6 – Режим доступу до ресурсу: http://magazines.russ.ru/oz/2003/6/2004_1_32.html [Kucilii P. Triumf privatnogo cheloveka]

10. Левинсон А. Предварительные замечания к рассуждениям о приватном. [Электронный ресурс]/Алексей Левинсон// "НЛО" – 2009 – №100 – Режим доступа до ресурсу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2009/100/in42-pr.html> [Levinson A. Predvaritel'nye zamечaniia k rassuzhdeniiam o privatnom]

11. Лефевр А. Идея для концепции нового урбанизма [Электронный ресурс]/Анри Лефевр // Социологическое обозрение – 2002 – т.2 № 3 – Режим доступа до ресурсу: <http://club.fom.ru/books/doc1607071034.pdf> [Lefebvre H. Du rural a l'urban. Propositions pour un nouvel urbanisme]

12. Лефевр А. Производство пространства/Анри Лефевр //Социологическое обозрение – 2002 – т.2. № 3. – С. 27-29 [Lefebvre H. La production de l'espace]

13. Наумов С. Публичность и публичное пространство. Ханна Арендт [Электронный ресурс]/ Станислав Наумов – Режим доступа до ресурсу: <http://stanislavnaumov.ru/ch2/p2> [Naumov S. Publichnoct' i publichnoe proctranctvo. KHanna Arendt]

14. Паченков О. Публичное пространство города перед лицом вызовов современности: мобильность и "злоупотребление публичностью" [Электронный ресурс] /Олег Паченков// "НЛО" – 2012 – №117 – Режим доступа до ресурсу: <http://magazines.russ.ru/nlo/2012/117/p33-pr.html>

15. Пространство и время социальных изменений [Электронный ресурс] / В. Ярская, О.Ежов, В.Печенкин, Л.Яковлев// Саратов, 2003 – Режим доступа до ресурсу: <http://ecsocman.hse.ru/text/19196158/> [Iarckaia V. Proctranctvo i vremia cotsial'nykh izmenenii] [Pachenkov O. Publichnoe proctranctvo goroda pered litsom vizovov sovremennocti: mobil'noct' i "zloupotreblenie publichnoct'iu"]

16. Сеннетт Р. Падение публичного человека [Электронный ресурс] /Ричард Сеннетт – М.: Логос, 2002 – 424 с. – Режим доступа до ресурсу: <http://www.strana-oz.ru/2003/6> [Sennett R. The full of public man]

17. Ходус Е. Современное социокультурное пространство в приватно-публичной перспективе: модусы конфигурации [Электронный ре-

сурс] / Елена Ходус // Збірка наукових праць учасників Харківських соціологічних читань – 2008 – Режим доступа до ресурсу: http://www.sociology.kharkov.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=65 [Khoduc E. Sovremennoe cotsiokul'turnoe proctranctvo v privatno-publichnoii perspektive: modusy konfiguratsii]

18. Чернявская О. Социальное пространство: Обзор теоретических интерпретаций [Электронный ресурс] /Ольга Чернявская // Вестник ННГУ – 2008 – №5 – С. 329-335 [Cherniavckaia O. Cotsial'noe proctranctvo: Obzor Teoriticheckih interpretatsii]

19. Чернявская О. Теории социального пространства [Электронный ресурс] /Ольга Чернявская // Вестник ННГУ – 2008 – № 2 (10) – Режим доступа до ресурсу: <http://www.hse.ru/org/persons/439603> [Cherniavckaia O. Teorii cotsial'nogo proctranctva]

20. Harvey D. The Urban Experience. [Электронный ресурс] /David Harvey//Oxford: Blackwell, 1989 – Режим доступа до ресурсу: <http://www.urban-club.ru/?p=105>

21. Holland C. Social interactions in urban public places /C. Holland, A. Clark, J. Katz, S. Peace – Uk: The Policy Press, 2007 – Режим доступа до ресурсу: <http://www.jrf.org.uk/sites/files/jrf/2017-interactions-public-places.pdf>

22. Mitchell D. The End of Public Space? People's Park, Definitions of the Public, and Democracy [Электронный ресурс] / Don Mitchell//Annals of the Association of American Geographers – 1995 – Vol. 85. С. 108-133 – Режим доступа до ресурсу: <http://iesyppat.files.wordpress.com/2008/05/the-end-of-public-space-mitchell.pdf>

23. Nissen S. Urban Transformation From Public and Private Space to Spaces of Hybrid Character. [Электронный ресурс] / Sylke Nissen// Czech Sociological Review – 2008 – № 6 – P. 1128 – 1150– Режим доступа до ресурсу: http://sreview.soc.cas.cz/uploads/c9746e9966b954ab930ae831fc2c30634828f3f6_516_Nissensoccas2008-6.pdf

Надійшла до редколегії 07.04.15

M. Gryshchenko, PhD student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

URBAN PUBLIC SPACE AS AN OBJECT OF SOCIOLOGICAL STUDY

The author of the paper is analyzing the "urban public space" concept from the sociological point of view. The review of existing approaches for interpretation of the concept is presented in the paper. In particular author also concern with the sociological specifics of the urban public space understanding and analyzing. In order to determine the concept the author conduct an analysis the relations between the such concepts as: "public space", "social space" and "civic space". In the paper it is presented the basic features and functions of the urban public space at the present stage of development according to sociological understanding of the public space. Moreover, based on the definition of the concept, the author emphasize on the heuristic potential of the urban public space as a source of information about social reality.

Keywords: public space, urban public space, city, sociology of space